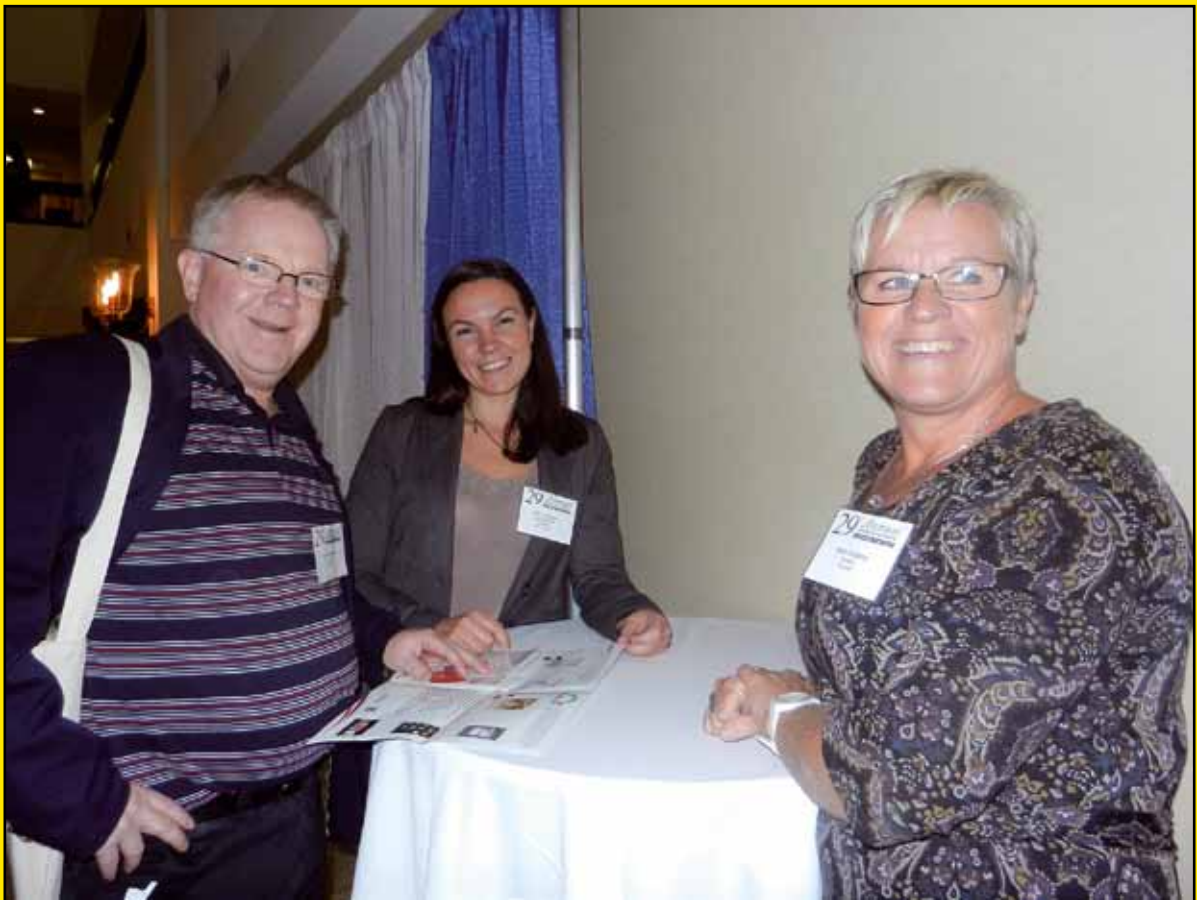

Synvärlden

Nr 4 2011

Tidskrift för fakta, debatt och utveckling kring synskaderehabilitering

Ett gäng från SPSM på ny teknik, sid 15

SRF prioriterar rehab, sid 5

Apple och tillgänglighet, sid 10

Ges ut i samarbete mellan
Synskadades Riksförbund – SRF,
Föreningen För Synrehabilitering
– FFS och Specialpedagogiska
Skolmyndigheten, Resurscenter
syn i Stockholm och Örebro.

Redaktion:

Jan Wiklund, tel 08-39 92 98
Sune Olsson, tel 08-39 92 78
Lena Söderberg (ansv.utg)
tel 010-486 96 63

Postadress:

Nya Synvärlden
SRF, 122 88 Enskede

Fax:

08-39 93 22

e-post:

nyasynvarlden@srf.nu

2011 kommer Nya Synvärlden ut
med fyra nummer

Manusstopp

31 januari 2012

Tidningen kommer ut på svart-
skrift, daisy och epost.

Adressändringar och nya
prenumerationer anmäls till
mia.karlsson@ffss.se.

OBS! För prenumeranter som vill
ha tidningen till hemadress krävs
uppgift om personnummer.

Skicka gärna ditt bidrag – artikel
eller annons – till tidningen på
epost. Redaktionen förbehåller sig
rätten att korta ner och redigera
insänt material. Annonser går
givetvis in obeskurna.

Artiklarna läggs dock oftast in
oredigerat och författaren ansvarar
själv för innehållet.

OBS att digitalbilder kräver hög
upplösning.

Redaktionen skickar ett varmt
tack till alla som medverkat med
material i detta nummer!

ISSN 1401-4742

Innehåll

Inledare	3
Landet runt	4
Hjälpmiddel och skoj på regional utbildningsdag	4
SRF prioriterar rehab	5
Af Syn satsar på internutbildning	5
Närsynthet och nathinnor på LVI	6
Porträtt från arbetslivet	8
Massör – yrke som fungerar även om synen sviktar	8
Tekniker	10
Apple och tillgänglighet	10
Lössläppt linshantering kan skada ögonen	13
Synutblickar	15
Allt handlar om läsplattor	15
Internationell inkludering i skolan	18
Punktskriften på frammarsch	21
Från synfältet	24
Annonser	25
Att leva med RP + FFS' årsmöte	25
Föräldrakurser på SPSM	26
Ny produkt från LVI	

FFS — Föreningen För Synrehabilitering

Ordförande:

Lena Söderberg

tel 010-486 96 63, epost lena.soderberg@ffss.se

E-post: kansli@ffss.se

Webbsida: www.ffss.se

Kom ihåg att betala in medlemsavgiften!

För att bli medlem gå in på www.ffss.se och länken "bli medlem!". Fyll i
formuläret så kommer en faktura på medlemsavgiften 250:-
Organisationsnummer 85 72 05 – 8199

Rätt hjälpmedel kräver kunskap och utprovning

Svensk Syn har i höst genomfört en succéartat turné med visning av synhjälpmedel, med början i Umeå den 4 oktober och avslutning i Göteborg den 3 november. Det var sex orter, förutom ovanstående även Norrköping, Stockholm, Örebro och Malmö, som fick besök.

Totalt fick c:a 800 personer möjlighet att under en hel dag se ett stort utbud av nya hjälpmedel och ta del av intressanta föreläsningar. På de flesta orter pratade Kamal Suleimani om hur det var att komma till Sverige som krigsskadad och nysynskadad och Yvonne Littenfors talade om sina erfarenheter om bli synskadad och leva med det.

Eftersom Leverantörsföreningen Svensk Syn har alla ledande företag i branschen som medlemmar var det verkligen ett rikt utbud av hjälpmedel som fanns med på visningarna.

Att sprida kunskap bland brukare, och professionen, om det stora utbud av hjälpmedel med många alternativa produkter som medlemsföretagen kan erbjuda, rimmar väl med Svensk Syns mål att verka för att synskadade skall erbjudas bra och individutprovade hjälpmedel.

Samma hjälpmedel till alla?

Det kan synas självklart att synskadade skall ha tillgång till passande hjälpmedel, men det

finns tendenser som verkar i en helt annan riktning, att begränsa utbudet. Ett av hoten mot individuellt utprovade hjälpmedel är dåligt utformade upphandlingar. Det finns exempel på upphandlingar som begränsar utbudet och som verkar leva med devisen "one size fits all".

Det krävs stort engagemang från verksamheten, läs syncentralerna, för att utformningen av landstingsupphandlingar av hjälpmedel för synskadade inte hämmar utbudet och låser marknaden för nya produkter.

Även användarna, bland annat genom SRF, har här ett stort ansvar att framföra sina uppenbara rättigheter, att få rätt till ett stort utbud av bra och individutprovade hjälpmedel.

Främsta boten mot dårskap är kunskap.

Att kunskap om hjälpmedel sprids till tilltänkta användare och alla som tar del i rehabiliteringen av synskadade är bästa garantin för att motverka begränsning av hjälpmedelsutbudet. Lika viktigt är att erfarenheter och kunskap från användandet av hjälpmedel når försäljare och tillverkare. Det är i alla fall vi inom Svensk Syn övertygade om och kommer att fortsätta att försöka sprida kunskap om mångfalden av hjälpmedel.

Fler visningar i framtiden

Det är redan klart att det blir en visningsturné även nästa höst, en grupp som skall jobba med det utsågs på medlemsmötet i samband med visningen i Göteborg.

Staffan Syk
Ordf Svensk Syn

Nordisk Kongress i Synpedagogik 2012

TEMA:

Synspædagogik - synhandicap, neurologi og kognition

Kolding, Danmark

21 - 23 maj

www.syndanmark.dk/nordisk_kongres

Årets FFS-are?

Vem tycker du bör få nästa års utmärkelse för att ha utvecklat svensk synrehabilitering?

Nomineringar skickas till FFS på adressen kansli@ffss.se i god tid före årsmötet den 20 mars.

Hjälpmedel och skoj

Den tjugonde oktober hade vi en regional utbildningsdag i FFS regi i den sydöstra regionen.

Blandade yrkeskategorier träffades, synpedagoger, specialpedagoger, kuratorer, syninstruktörer, it-handledare och personal från arbetsförmedlingen, för att ta del av ett blandat program.

Rolf Lund Provista i Norge Rolf har varit med på en utbildningsdag med FFS tidigare och det har funnits önskemål om att han skulle hålla i en uppföljning av sin utbildning kring Peppertestet. Den svenska versionen av peppertestet kom 1999, namnet Pepper kommer från en testperson.

Via testet kan man få fram olika typer av lässvårigheter, t ex varianter av synfältsbortfall. Föreskrivning av läshjälpmedel kan underlättas.

Ju mer vana man blir som ”testare” ju enklare är det att använda

Testet tar mellan 3-10 min, Rolf Lund menar på att peppertestet kan vara en effektiv metod för synpedagoger att kunna få fram vilken träning och vilka hjälpmedel som behövs för att upp nå maximal läsförmåga hos en person med synnedsättning. Efter att ha hört Rolf Lund så blir man lite ”peppad” av att använda det. Det blev en hel del bra diskussioner om hur vi gör på syncentralerna och hur

mycket det används.

Christer Bodén Provista i Sverige

Christer från Provista visade upp valda delar av Provistas hjälpmedelssortiment. Han visade även ett bildspel och höll en föreläsning kring produkterna. Optiska hjälpmedel är sig ganska lika men det kommer hela tiden små förbättringar och snyggare layout på dem. TV-glasögonen har faktiskt blivit lite trevligare till utseendet med åren. Samma sak med filter och solglasögonen.

Joakim Nömell Icap

Joakim från Icap föreläste om hur personer med grav synnedsättning kan använda en iphone. I alla iPhones finns det inlagt talprogram från början. Det är alltså inga hjälpmedel eller särskilda program som telefonen behöver kompletteras med. Det finns även en bruksanvisning inlagd i telefonen och en utförlig manual som kan hämtas på nätet för vilka kommandon, eller kanske snarare gester, som man använder på pekskärmen. Det verkar finnas ett nästan oändligt antal appar som kan laddas ner, med eller utan kostnad, från nätet. Det går att använda sin iphone som färgindikator, strekkodsläsare, pulsmätare, fokuseringshjälp vid fotografering, gps, läsa tidningar, sköta en facebook och andra sociala medier o s v. Det går faktiskt även att ringa och smsa

också. Joakim visade även ett smidigt litet tangentbord som kan kopplas till iphonen för att öka skrivhastigheten. Det går även att koppla en liten punkt-skriftsdisplay till iphonen. Fantastiskt att en sådan här modern och förhållandevis ny teknisk produkt på den öppna marknaden är synanpassad. Apple har förstått att det finns en marknad i att anpassa sina produkter till personer med funktionsnedsättningar. Joakim berättade att Apple har ett stort antal heltidsanställda personer som enbart arbetar för att deras produkter ska kunna användas av så många olika grupper av funktionshindrade som möjligt, inte bara personer med synnedsättning utan även dyslektiker och rörelsehindrade. Heder åt Apple.

Catarina Brewitz Gamleby folkhögskola

kom in som en frisk fläkt och spred positivt tänkande till oss, hon kallade sin föreläsning ”Glimten i ögat”. Föreläsningen handlade om att kunna reflektera över sig själv och bemöta andra på ett professionellt sätt. Sådant som vi egentligen alla vet men som är så svårt att efterliva i alla lägen. Nu blev vi åter påmind om vikten av att faktiskt ha kul på jobbet.

Det var en mycket givande och bra dag på många sätt. Även maten och omgivningen var mycket trevlig. En hel del nya kunskaper om ny teknik

och en påminnelse om att det är vårt eget ansvar att ha det trevligt på jobbet och att det är våra brukare som ska stå i fokus.

Jenny-Ann Karlsson
Sc Norrköping
Mia Karlsson
Sc Västervik

SRF prioriterar rehab

Synskadades Riksförbund har haft kongress och valt en ny ordförande – Håkan Thomsson, tidigare känd från bland annat Hundskolan och Intermedia.

– Rehabfrågorna är väldigt viktiga, det tyckte kongressen också, sa Håkan. Det är ett av de områden vi kommer att jobba mest med under de kommande tre åren.

– Vi har inte gjort någon arbetsplan än där vi har bestämt i detalj vad vi ska göra. Men en sak vi har intensifierat är att stärka brukarrådets roll. Riksförbundet ska stötta dem så att de kan få ett gott samarbete med syncentralerna och få till ett kreativt arbetsklimat. Vi ser syncentralerna som vår viktig-

aste medspelare, inte som en motpart.

Det är ytterligare ett par frågor som Håkan Thomsson vill lyfta fram:

- Det kommer snart en utredning om hur det fria valet av hjälpmedel ska fungera; den följer SRF med intresse

- Det finns fortfarande ingen riktigt bra form för den arbetsinriktade rehabiliteringen, särskilt när det gäller grava synskador. – Det är en fråga vi tänker hantera inom SRF, säger Håkan Thomsson.

Övriga i den nyvalda styrelsen kan ses på www.srf.nu/kontakt/forbundsstyrelse/.

Arbetsförmedlingen Syn satsar på internutbildning

Den oro som funnits inom verksamheten att inte kunna rekrytera synpedagoger i tillräckligt stor utsträckning har resulterat i att Arbetsförmedlingen under 2011 upphandlat kursen ”Synpedagogik och synnedsättning” 30 poäng, från Stockholms Universitet. Tanken är att personer som i grunden är arbetsterapeuter eller sjukgymnaster, efter utbildningen ska kunna fungera som synspecialister inom Arbetsförmedlingen syn på olika håll i landet. Till jul är de klara!

Från vänster: Leif Sundin, Uppsala. Ingela Majtorp, Västerås. Anette Engman, Stockholm. Bert Bostedt, Sundsvall. Åsa Blomqvist, Stockholm. Lina Ferm, Lund. Längst till höger: Gunilla Thulin, Uppsala som fungerar som en av handledarna.

Närsynthet och näthinnor på LVI

Årets LVI-dagar var förlagda till Kosta Boda Art Hotell utanför Växjö. En inspirerande miljö med spännande föreläsningar, möjlighet att beskåda olika glaskonstnärers verk, få vara med om att se när glas tillverkas och kanske att handla något.

Några av föreläsarnas presentationer finns bifogade till denna sammanfattning.

Jörgen Gustavsson, Optikerutbildningen Kalmar.

Några av de projekt som pågår vid Vision Enabling-laboratoriet är att utveckla det dynamiska seendet, optimal användning av det perifera seendet, minska myopi samt European reading test.

Vid en synskärpa under 0.05 finns det ingen synfunktion kvar i macula. Man försöker att hitta PRL Preferred retinal location, alltså att korrigera aberrationer (optiska avvikelser) i den bästa näthinneplatsen. Jörgen berättade om olika apparater som används som Power Refractor, Wave front analyser, Open-field aberrometer Coas-Hd Vr.

Det blir en astigmatism i det perifera seendet som beror på den excentriska fixationen. Ett exempel som han gav var en patient som hade ett visus på 0.04 och en central korrektion på -3,75. En excentrisk korrektion blev -2 komb -3x90 gr och en bättre ledsyn.

Refraktionering vid excent-

risk fixation med optotyper i högkontrastobjekt har visat sig ha dålig känslighet för styrkevariation. Mätning av refraktion med optotyper i lågkontrastobjekt ger ett bättre värde vilket förbättrar patientens seende i lågkontrastsituationer som t.ex. orientering, känna igen ansikten.

Vi fick höra om ett EU-projekt där man jämför läshastighet på olika språk för att mäta effekten av rehabilitering av personer med synnedsättning i olika länder. 8 av 10 texter var jämförbara. Man kan hitta information om detta på (www.amd-read.net).

Jörgen berättade även om sitt arbete med samverkan i samhället i form av "Vision for all" en ideell organisation som samlar ihop begagnade glasögon och åker till olika platser i världen och provar ut dem gratis. (www.visionforall.org)

Baskar Theagarayan: Optical interventions in myopia progression

Närsyntheten ökar i världen. 80% av den asiatiska befolkningen är närsynta. En del beror på gener men en orsak är närarbete. Arbetar du på 10 -20 cm avstånd 2 tim/dag blir du närsynt. De som sysslar med utomhusaktiviteter är mindre närsynta.

Vi fick höra om olika sätt att bromsa progressen av myopi som med olika kontaktlinser,

underkorrigering, överkorrigering men ingen av dessa metoder hade haft någon större effekt.

Baskar presenterade den senaste studien med "new spectacle lens designs" (glasögonglas) som har utvecklats för att minska närsynthet.

Målet var att undersöka den perifera refraktionen hos myopa och om det var någon skillnad i den perifera korrektionen mellan emmetrope och myopa.

Det man fann var en skillnad i den perifera korrektionen i ett emmetropt och myopt öga och att myopin blev lite mindre perifert.

Krister Inde, Indenova: SOS Syn och Stroke: nu finns det aktiva insatser.

Krister berättade om ett synträningsprogram som heter "Visio-coach" som ska lanseras i Sverige av Indenova. Det är ett självträningsprogram för personer som drabbats av stroke med synpåverkan.

Han berättade att det är 30.000 nya strokefall per år och att 1 av 3 har en synfältsskada. 7 av 10 alltså 70% har synstörningar.

Krister tog upp tre frågor som han tyckte att vi skulle ställa oss varje dag:

- Varför är jag här?
- För vem är jag här?
- Varför kommer den här personen till mig?

Han pångterade att patien-

---

tens motivation var avgörande och att man inte kan börja jobba med en person förrän den vill börja jobba med dig.

Ola Carlsson-Fredén: Bättre belysning för synsvaga – ur en ljusdesigners perspektiv.

Ola Carlsson-Fredén beskrev sitt yrke som ljusdesigner som att vara ljusets arkitekt, att bestämma vilken typ av belysning på vilket ställe, från rådgivning till färdiga ritningar.

En ljusdesigners arbete ska innehålla kvalitativ planering, omsorg för människa och miljö, teknisk kompetens.

Ljus kan vara liv, rekreation, energi, identitet, information, vägledning, närvaro eller frånvaro av kontraster. Han talade om visuell hierarki vilket betyder att vi först lägger märke till de delar av ett rum som är belysta.

En ljusdesigner i ett synteam ska kunna erbjuda skraddarsydda belysningsanpassningar, belysningsrådgivning, kartläggning och strategi och hjälpmedelsutvärdering.

Nyckelfaktorer för bra belysning är: Undersök behov och utgå från dessa. Placera den högsta ljusnivån (är relativ) på arbetsytor. Lätta upp kontraster genom att belysa vertikala ytor i stället för horisontella. Att belysa bordsytor med smalstrålände belysning gör att belysningen inte träffar ansiktet. Man ska komma ifrån att belysa golvet för att ge t.ex. människors ansikten en bättre färg.

Använd väl avbländande armaturer. Se till att användaren själv kan styra belysningen efter behov. Om man är ljuskänslig är

en genomsläpplig rullgardin bra eftersom man får kontakt med ljuset samtidigt som det avskärmar. När det gäller allmänljus är det bra att lätta upp med kontraster. Gärna belysning som ger ljus uppåt som uplight-lampor eller kornich. LED-belysning har många fördelar. Ett problem är att ljuskällan är väldigt riktad och smal.

Viktig att indirekt och direkt belysning kompletterar varandra. Kontraster i färg kan vara spännande. När det gäller lysrör så beror det på vad syftet är. När man t.ex. lagar mat behövs mer riktat ljus medan däremot städning kräver mer allmänljus.

Sten Andreasson, professor i oftalmologi, Lunds universitet: Ärftliga ögonsjukdomar – aktuellt om forskning och behandling

Sten Andreasson berättade om hur forskningen utvecklats om ärftliga ögonsjukdomar de senaste decennierna från att ha en bild av ögonbotten till att hitta mekanismen och förstå orsaken bakom sjukdomen. Han poängterade att synfunktionen är så mycket mer än synskärpa som t.ex. synfält, bländning, adaptation.

Vi fick höra om olika exempel på hur barn kan reagera på en synnedättning. De kan inte säga om synen är bra eller dålig utan de visar genom att bli gnälliga, t.ex. en pojke på tre år med nystagmus som var väldigt gnällig när han vistades i ett ljust rum med vita väggar. Det visade sig att han inte hade några tappar. När man släckte ljuset började barnet att skratta.

Målet är att förstå synhandi-

kappet innan skolan börjar. Ju längre det dröjer innan det upptäcks desto svårare kan det bli i skolan och liknande. Vi fick vidare höra om en flicka i 14-årsåldern som bl.a. var missnöjd och uppträdde klumpigt. Hon kunde läsa nedersta raden på syntavlan. Det visade sig senare att hon led av R.P. Hade man upptäckt detta tidigare hade de säkerligen underlättat både för henne och omgivningen.

Det finns c:a 4-5000 ärftliga näthinnesjukdomar som ger olika problem för individen. Det är viktigt att patienten förstår sin sjukdom och vad prognosen är. Varje ärftlig näthinnesjukdom ändrar sig lika mycket hela tiden men kan variera inom varje enskild familj men gör inga trappsteg vilket är viktigt att patienten förstår.

Man har hittat de proteiner som orsakar att de olika skikten i retina inte fungerar. Saknar man någon av dessa proteiner kan man drabbas av olika näthinnesjukdomar. Det är många företag och mycket pengar inblandade i forskning och behandling av dessa sjukdomar. Några av de områden som nämndes var genterapi, stamceller, retinala implantat, encelliga alger, nanopartiklar.

Angående antioxidanter på torr makuladegeneration ansåg inte föreläsaren att det var självklart och han tyckte inte heller att man skulle lägga mer börda på patienten.

Åsa Nordlander
Synpedagog
Stockholms syncentral

Massör – yrke som fungerar även om synen sviktar

Jag är på arbetsplatsbesök hos Birger Andersson i Bergsjö, Hälsingland. Han arbetar som massör med särskild kunskap inom cirkulationsbehandling, zonterapi och reflexologi.

Sammanfattningsvis kan man säga att han arbetar med alternativa behandlingar. Han har sin mottagning på nedre plan i den egna villan.

Ny yrkesbana

Birger är i grunden utbildad elektriker, men när diabetesförändringar i början av 90-talet gjorde att synen försämrades så att han inte längre kunde klara att utföra sitt arbete hamnade han i en ny situation. Efter en tids sjukskrivning och kontakt med Arbetsförmedlingen skickades han till AMI:s syn i Uppsala för bedömning och vägledning. Situationen var inte lätt, han kände sig vilsen och osäker kring sin förmåga och vad han skulle kunna arbeta med. Han rekommenderades i första hand ”sjukpension” som det hette på den tiden, men Birger kände att han hade mer att ge och viljan fanns där. ”Jag är tjurig när det behövs och ger inte upp så lätt”, säger han.

Under tiden på AMI började han fundera på att utbilda sig till massör och fick stöd i den tanken av de andra kursdeltagarna. Det borde vara något som

Birger Andersson, ex-elektriker och massör

jag kan göra även om jag förlorar synen helt, tänkte han. När han kom hem igen ordnades en praktik på sjukgymnastiken på hemorten för att han skulle få pröva på yrkesområdet – och han hade hittat rätt.

Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Trygghetsrådet samverkade och gav stöd till den utbildning och utrustning som krävdes och ”starta eget bidrag” utgick i när han sedan startade upp verksamheten. Lösningen blev arbete på halvtid och 50 % sjukpension.

Det mesta fungerar i jobbet

även om synen är nedsatt. Han har utvecklat en ökad känslighet och jobbar med hela människans kropp för att finna orsaker till olika typer av smärtproblematik som kan uppstå. I vissa fall tror han att patienten kan känna en ökad trygghet med honom och kan öppna sig lättare, eftersom han inte ser dem och deras ansiktsuttryck så tydligt.

Vad är roligast i arbetet frågar jag honom?

Att möta svåra problem, lösa dem och hjälpa människor där sjukvården inte kunnat hjälpa,

då känner han sig betydelsefull. Birger jobbar mycket med flöden och cirkulationspunkter och tack vare sin kunskap om människan och förhållandet mellan smärtupplevelse och orsaker kan han oftast lindra smärtproblematik genom alternativ behandling.

Verksamhet i hemmet

Birger har sin mottagning i hemmet och det gör att han slipper resor till och från arbetet vilket är skönt, säger han. Jag kör ju inte bil och de allmänna kommunikationerna är inte de bästa på en sådan här liten ort.

En nackdel med att ha arbetsplatsen hemma är dock att gränsen mellan arbete och fritid suddas ut till viss del. ”Det är lätt att fortsätta arbeta även kvällstid när jag egentligen ska vara ”ledig” och göra annat, menar han.

Läsa och skriva

Det som ställt till svårigheter i arbetet är att läsa och skriva på grund av att detaljseendet väsentligt försämrats de senaste fem åren. När han fick svårt att tyda sina egna bokstäver insåg han att för att inte bli helt beroende av andra i läs- och skrivsituationer måste han börja lära sig använda datorn mer effektivt. Så från att skriva sina journaler för hand och ha hjälp med att sköta bokföringen av närstående, har han nu mer och mer övergått till att använda sin dator.

Datoranpassning

Med stöd från Arbetsförmedlingens synresurs och Försäkringskassan har den egna datorn

kompletterats med större bildskärm, talsyntes och en läskamera. Birger har också fått viss utbildning i handhavandet. Att utbildning är a och o för att kunna hantera sina datorhjälpmedel på ett effektivt sätt är inget nytt. Problemet kvarstår dock att det är svårt att få till stånd tillräckligt med utbildning. Birger har fått några dagars utbildning på sin utrustning i hemmet, och några dagars utbildning vid Härnösands Folkhögskolas synkurs. ”Det är först när man börjar lära sig använda datorn som man börjar förstå allt man kan använda den till”, säger han. Och då vill man lära sig mer. Det är svårt att få tillgång till mer utbildning eftersom han inte kan tillgodogöra sig de allmänna datautbildningar som erbjuds exempelvis via studieförbund.

Struktur på dokumentationen

Det som är mest positivt med att nu kunna använda datorn i arbetet säger han, är att det är mycket lättare att hitta i journalerna. Tidigare bläddrade han i pärmar bland de handskrivna dokumenten som var svåra för honom att läsa. Det är också lättare för honom att ta fram en journal på skärmen och fortsätta att skriva på densamma när patienten varit på återbesök. Han använder förstoring och talstöd till hjälp. Det är också fantastiskt att kunna skriva ut texten i 24 punkter på papper och läsa själv. Han har också börjat använda e-post för viss skriftligt kommunikation och märker att sådant som tidigare varit ganska svårt att förmedla

via ”vanlig” post nu fungerar ganska bra. Men helst använder han fortfarande telefonen för kontakt med andra.

Process att bli datoranvändare

Att börja använda dator har varit en process som var motig i början. Datorn krånglade och det tog sådan tid! Han hade inte tålamod att leta bland tangenterna och kände sig stressad av att det kunde ta timmar att skriva av en journal. Nu har han lärt sig skriva fortare, att hitta bland mappar i datorn, kan avbryta och sedan fortsätta skriva om en stund igen och har lärt sig använda en del kortkommandon. Han lägger ner mycket tid och energi på skrivandet, men känner också att det ger resultat. Det som från början kändes som ett ”måste” att lära sig, har mer och mer blivit en naturlig del i vardag och arbete.

Samtidigt som kunskapen kring att använda datorn ökat har intresset ökat när han märker vilket fantastiskt hjälpmedel det är som inneburit att han kan vara självständig när det gäller att läsa och skriva trots den nedsatta synförmågan.

Birger har nu nått pensionsåldern, men tänker fortsätta jobba så länge han orkar och patienter känner sig nöjda med honom. När han själv ser förändringar hos människan känner han sig nöjd i sin yrkesutövning!

Är du intresserad av att veta mer tag direktkontakt med Birger www.reflexolog.se

Lena Söderberg
Af Rehab

Apple och tillgänglighet

MS-DOS-produkter har varit allena rådande i synskadevärlden, men det är historia, säger Tony Bernedal på Insyn.

I nästan alla Apples produkter finns inbyggda tillgänglighetsfunktioner. Det innebär att personer med synskada utan problem kan använda t ex en mac-dator eller en iPhone. Apple har skapat en väldigt kompetent skärmläsare som heter Voice Over. Med denna kan man som synskadad använda en mac-dator fullt ut. Det fungerar med tal och punktstöd. Även vissa punkt-skärmar fungerar. Det finns också ett förstoringssystem i vissa produkter t ex mac och iPhone. Förstoringen har dock vissa begränsningar. Här beskriver jag de olika produkterna och vilka tillgänglighetsfunktioner som finns.

Mac

I alla Mac-datorer finns en inbyggd skärmläsare som heter voice over. Denna skärmläsare är helt jämförbar med sina kusiner i windowsvärlden. Det går sköta allt utan problem såsom mail, ordbehandling, surfa på internet, lyssna på musik och mycket mer.

Många program är tillgängliga och fungerar bra med skärmläsaren. Det som inte fungerar är Microsoft office 2008 och 2011 då dessa saknar

stöd för tillgänglighetsfunktionerna.

I systemet ingår idag flertalet röster på många olika språk bl a svenska.

Rösterna är från Nuance och de svenska är Oskar och Alva. Grundröst är Oskar i väldigt låg kvalitet men man kan enkelt lägga till en variant med högre ljudkvalité samt installera fler språk om så önskas, t ex Samantha för amerikansk engelska. Det går också koplettera med Acapelas röster om man önskar så. Dessa är rösterna Erik, Elin och Emma på svenska samt Heather på engelska. Dessa kan köpas från hjälpmedelsleverantörer och heter infovox ivox.

Mac-datorerna stöder ett flertal punkt-skärmar också såsom Baum supervario, variopro, varioconnect, alva satelit, BC640 mfl. Kravet är att punkt-skärmen ansluts via usb eller blåtand.

Förstoringen på mac är till hjälp för att kunna förstora texten på skärmen. Den är inte lika välutvecklad som skärmläsaren men fungerar bra om man bara vill ha lite större text. Vid högre förstoringegrad kan texten bli lite oskarp.

Programmet följer inte heller skrivmarkören när man skriver eller navigerar med tangentbordet.

Förstoring och tal går köra samtidigt utan problem.

Systemkrav:

När man köper en mac så bör det inte finnas mindre än 4 gb internt arbetsminne i maskinen och gärna en lite bättre processorkapacitet. De enklaste maskinerna kan upplevas långsamma speciellt när man använder tal och förstoring tillsammans med lite mer krävande program. Skall man ladda hem flertalet röster på olika språk så krävs lite mer utrymme på hårddisken så det skall man också tänka lite på när man väljer maskin. Datorn skall också köra mac osx 10.7 också kallat Lion för att man skall få med de röster som ingår. Dessa finns inte i tidigare versioner av osx.

Vilka program fungerar?

I stort sett alla Apples egna program fungerar med skärmläsaren och förstoring.

Här är några exempel och dess motsvarigheter i windows.

Pages - Är motsvarigheten till ms word i windows. Fungerar bra med skärmläsaren med några fåtal undantag som med säkerhet kommer rättas till med uppgraderingar.

Numbers - motsvarar ms excell i windows. Fungerar också bra även om det känns lite ovanligt att jobba i med skärmläsaren.

Keynote - motsvarar ms powerpoint. Har jag själv inte jobbat i så jag har inga personliga erfarenheter varken av powerpoint eller keynote.

Safari - webbläsaren. Att surfa

---

på internet med voice over fungerar lika bra som i windows med internet explorer och t ex jaws. Alla olika typer av navigeringsfunktioner finns såsom rubriker, länkar, webbpunkter mm. Däremot kan Safari i sig själv ha lite problem med vissa specialsidor. Men det är mer en kompatibilitetsfråga i safari än problem med skärmläsaren. Alla olika listor går också få som t ex länklista, rubriklista mfl. **Mail** - är mailprogrammet och detta fungerar utan problem med skärmläsaren.

Sedan finns flera andra program som följer med mac-datorerna såsom Garageband som man kan skapa musik i, iPhoto för redigering av bilder och iMovie för att skapa film. Garageband fungerar fint med skärmläsaren däremot de andra har jag inte provat.

Kan man ersätta windows-datorn med en mac?

Svaret är ja. För hemanvändaren finns alla tänkbara program som gör din vardag med datorn lika effektiv på mac som för windows. Dessutom är flertalet program från olika tillverkare om inte 100% tillgängliga så åtminstone helt användbara.

På arbetsplatsen är det kanske mer frågan om vad för program som används på den specifika arbetsplatsen. Det kan t ex vara egna lösningar för ekonomi, intranät eller e-post som inte finns för mac men är företaget redan mac-användare eller använder standardprogram som det finns motsvarigheter för på mac så är chansen mycket stor till att det skall fungera bra. Mailsystem som Microsoft

exchange skall t ex inte vara något problem att använda med mac om exchangeservern är av version 2007 eller nyare.

Iphone/ipod touch/iPad

Apple iPhone, iPod touch och iPad har liksom Mac-datorerna inbyggd skärmläsare som gör att man kan styra alla funktioner och flertalet tredjepartsprogram utan problem som synskadad. Trots pekskärm fungerar det riktigt bra. Man använder olika gester med ett, två, tre eller fyra fingrar för att styra systemet och skärmläsaren. Olika metoder för att skriva finns också vilket ger möjlighet att hitta det sätt som passar bäst. Anslutning av punktskärm är möjlig. Ett begränsat antal punktskrmar stöds. Ansluts via blåtand.

Noteras kan att för punktskrmar gäller amerikansk teckentabell med förkortad skrift så det tar ett litet tag lära sig läsa på punktraden samt att textinmatning från punktskrmen, för de enheter som har möjlighet för inmatning, också använder amerikansk teckentabell. Här får vi hoppas lite på nästa uppgradering, IOS5, att det finns fler teckentabeller.

Även Apples trådlösa tangentbord kan anslutas via blåtand. Apple har också en dockningsstation för iPad med tangentbord och det blir då perfekt att skriva längre texter på samt ladda sin iPad. Skärmläsare och röst är på svenska.

Flertalet språk ingår så man kan t ex ha engelsk och svensk röst och växla mellan dessa. Rösterna är från Nuance och standardröst är Alva.

På iPhone kan man förutom

de vanliga telefonfunktionerna skicka och läsa sms, hantera e-post, hantera kalender, surfa på internet, spela musik och mycket mycket mer. Det finns också en programbutik där du kan köpa program från andra tillverkare och på så vis utöka funktionerna på din enhet. Här finns bl a ordbehandlaren pages, olika anteckningsprogram, olika program från flera trifikbolag så man kan hålla rätt på tågtider och förseningar och mycket mer.

Flertalet program i programbutiken är också tillgängliga med skärmläsaren.

Allt detta gäller också iPad och iPod touch förutom just telefonfunktioner och sms som inte finns i dessa enheter.

Förstoring finns också och den fungerar bra. Man kan få större text samt växla positiv och negativ bild.

Det finns också viss hjälp i systemet för personer med hörselnedsättning. Olika vibrations signaler kan skapas så man kan känna olika signaler. Man kan ha t ex en vibrationsignal för mamma och en för bästa vännen så kan man känna vem som ringer. Även kamerans blick kan användas för att indikera att någon ringer.

Musikspelare

Apples musikspelare har olika typer av tillgänglighet. Ipod nano 6 generationen har t ex skärmläsaren voice over i sig så man kan navigera spelaren med den lilla fyrkantiga pekskrmen. All information som visas läses upp med voice over. Tidigare version av iPod nano har genererat musikinformation

med hjälp av datorn och fört över till spelaren så man kunde höra artist och spår men annan information kunde man ej ta del av.

Även den lilla iPod shuffle har uppläsning av spårnamn.

Den gamla hederliga iPod classic har däremot inget som helst stöd för hjälpmedel.

Detta var en liten sammanfattning av vilka tillgänglighetsfunktioner som finns i Apples produkter. På internet finns många forum och webbsidor som diskuterar tillgängligheten i Apples produkter. Här kommer några tips:

www.tbteknik.se. Min egen blogg om it och prylar som synskadade kommer i kontakt med i vardagen. Här skrivs bl a

om Apple och tips på program. www.smartlist.nu. Här finns allehanda epostlistor där det bl a finns en lista för Apple produkter. Listan heter voice over. www.blindcooltech.com. En podcast där det bl a postas program om Apple. www.maccessibility.net/. Engelsk sida om Apple och tillgänglighet där man bl a hittar epostlistor och annan information och guider. Frågor om Apples produkter och tillgänglighet kan ni gärna maila till mig på e-post tony.bernedal@insyn.se eller tony.bernedal@gmail.com

Tony Bernedal
Insyn

Nobelpris till svensk oftalmolog

Nyheten är inte dagsfärsk. Den kablades ut över världen hösten 1911.

Den som erhöll världens än idag mest prestigefulla forskarpris i fysiologi eller medicin var Allvar Gullstrand (1862 – 1930) – ögonläkaren och professorn i oftalmiatrik vid Uppsala universitet.

Nobelkommitténs motivering var Gullstrands forskning om ögats brytkraft (“for his work on the dioptrics of the eye”).

Gullstrand var en påg, född i Landskrona, men som valde att studera vid Uppsala universitet. Han ville egentligen studera matematik, men hans far önskade att sonen skulle ägna sig åt medicin. Inte förvånande då pappa var läkare.

Intresset för matematik kom dock att bli avgörande för att Gullstrand nådde så stor framgång. Det var med denna kunskap han kunde visa på ögats brytkraft vid till och med så abnormala förhållanden som astigmatism, vilket också var temat i hans doktorsavhandling (1889).

För sin forskning kom Gullstrand att utveckla ett antal hjälpmedel av vilka den reflexfria ögonspegeln kom att bli ett dagligt hjälpmedel för ögonläkare under lång tid.

Uppsala och Uppsala universitet hedrar självfallet 100-årsminnet av Gullstrands nobelpris med utställningar och föreläsningar under december.

Harry Svensson

Nya synvärldens redaktionsråd

Margret Grönkvist, Ordförande, FFS

Jan Wiklund, Sekreterare, SRF

Catarina Reinestam-Nelander, SPSM Rc Syn och FFS

Gun Olsson, Syncentralerna

Harry Svensson, SPSM Rc Syn

Ann-Christine Bergström, SPSM

Bertil Sköld, SRF

Sune Olsson, SRF

Skicka artiklar, nyheter, idéer och information till nyasyn@srf.nu

FFS-stipendier

Det finns medel att söka från FFS för att delta i konferenser både inom och utom Sverige!! Ansökningar för stipendium och utvecklingsbidrag behandlas löpande under året. Se vår hemsida för mer information och ansökningsformulär <http://www.ffs.se/formstipendie.php>

Nåbar?

Har vi din mailadress?? Om inte skicka gärna ett mail till oss så vi kan lägga in din adress på vår sändlista. Då får du våra informationsbrev och annat från FFS direkt till din mailbox

---

Lösbläppt linshandling kan skada ögonen

I juni 2010 antog Sveriges Riksdag en ny Patientsäkerhetslag. En lag som trädde i kraft den 1 januari i år. Den största förändringen gällande syn och seende är att försäljningen av kontaktlinser släpptes helt fri.

Tanken med att släppa försäljningen av kontaktlinser fri var antagligen bland annat motiverad av utländska nättjänstverksamhet på den svenska marknaden och svårigheten med att upprätthålla en fungerande kontroll över näthandeln. För svenska optiker, som alltså måste följa patientsäkerhetslagens regler, är lagändringen till stor nackdel eftersom den inte är konkurrensneutral.

Enkelt uttryckt: den som säljer kontaktlinser och inte är optiker har enbart konsumentköplagen att följa medan optikern fortsatt måste följa patientsäkerhetslagens regler, precis som tidigare. För optikern innebär detta bland annat att han eller hon måste föra journal för att tillgodose kravet på spårbarhet av medicintekniska produkter (7 § 3p SOSFS 2008:14). En konsekvens av att optiker bryter mot patientsäkerhetslagen kan bli återkallelse av legitimationen (8 kap Patientsäkerhetslagen). Även arbetsgivaren kan drabbas eftersom denne svarar för ledningssystem och rutiner. Det är

mot bakgrund av detta som Optikerförbundets rekommendation ska ses: Att optiker fortsatt ska agera på precis samma sätt som innan den nya Patientsäkerhetslagen trädde i kraft.

Historien bakom lagändringen

I linje med sin strävan bort från regleringar och för en ökad valfrihet uppdrog regeringen 2006 åt Socialstyrelsen att utreda konsekvenserna av att släppa kontaktlinshandeln fri, en rapport som lämnades in i december samma år. Här fastslogs att inga hinder förelåg.

Patientsäkerhetslagen ersätter den gamla LYHS-lagen. I LYHS-lagen 4 kap. 3§ angavs: ”förbud för andra än hälso- och sjukvårdspersonal att prova ut och tillhandahålla kontaktlinser.”

En proposition om lagändring underställs alltid ett Lagråd. Enligt formulering av Lagrådets jurister ”framstod LYHS-lagens formulering om att bara hälso- och sjukvårdspersonal får sälja kontaktlinser som otidsenlig med hänsyn till att det numera är möjligt och vanligt att köpa kontaktlinser över Internet”.

Lagar, regler och förordningar

Leg optikers hantering av kontaktlinser regleras av ett stort antal regler och förordningar och för att få en fullständig bild av frågan måste man beakta bl.

a. ytterligare kapitel i patientsäkerhetslagen, föreskrifterna om journalföring, medicintekniska produkter och ledningssystem i hälso- och sjukvården. Självfallet påverkas den även av Optikerföreskriften och Optikbranschens Kvalitetsnorm i Synvården.

Om man läser samtliga dessa lagar och föreskrifter framträder en bild där verksamhet med leg optiker inte kan sälja kontaktlinser utan att kontrollera giltig ordination och samtidigt följa de många lagar och förordningar som reglerar alla hälso- och sjukvårdsyrken.

Konsekvensen av detta är alltså att konkurrensen snedvrids. Istället för att alla skall kunna konkurrera på lika villkor har lagen öppnat upp för verksamheter utan legitimerad personal att sälja kontaktlinser fritt utan kontroll eller spårbarhet, medan verksamheter med legitimerad personal måste säkerställa såväl giltig ordination som spårbarhet samt naturligtvis att personen över huvud taget är lämplig att bära kontaktlinser. Det finns som bekant ganska ofta medicinska skäl att inte sätta en kontaktlins på ögat.

Intensiva myndighetskontakter

Optikerförbundet, Optikbranschen, Ögonläkarföreningen och Kontaktlinsföreningen har samtliga deltagit i ansträngningar att påverka lagstiftaren. Alla yrkes-

företrädare ser lagändringen som ett allvarligt hot mot patientsäkerheten. Enligt vår samstämmiga uppfattning har lagstiftaren inte tagit hänsyn till konkurrensneutraliteten ej heller – och vad värre är – beaktat de akuta och långsiktiga skador som kan uppkomma vid felaktig användning av kontaktlinser. Vi har därför informerat Socialdepartementet om vilka de långsiktiga konsekvenserna kan bli. Socialdepartementets tjänstemän har fått kopior av det underlag som vi presenterat för dem.

Kända irreversibla skador vid fel handhavda kontaktlinser

Bland underlagen finns länkar till internationella rapporter och reaktioner från bl.a. ögonläkarorganisation i USA. Flera studier, såväl nationella som internationella, visar på förhöjda risker vid oreglerad försäljning av kontaktlinser. Det tråkiga är att många fall av incidenterna även efter utläkning lämnar ärr som aldrig försvinner och i sämsta fall påverkar synskärpan negativt resten av livet.

Bland de senast kända incidenterna är en ung kvinna med keratit till följd av felaktigt linsbärande, samt en liten flicka som fått allvarliga problem vars pappa köpt linser till dottern. I båda fallen har köp gjorts på internet, utan att ögonen kontrollerats av sakkunnig.

Piratkopierade osterila produkter

Vi har vidare informerat Socialdepartementet om de osterila piratkopierade kontaktlinser

som för några år sedan kom ut på den Europeiska marknaden. De kunde stoppas tack vare journalföring och system för spårbarhet. Avsaknaden av krav på journalföring och spårbarhet vid försäljning av icke legitimerad personal öppnar nu upp för denna typ av produkter på den Svenska marknaden. Dessa produkter finns. Det är inte fråga om om, utan när de dyker upp här i vårt land. Lagstiftarens agerande genom nya Patientsäkerhetslagen ger på denna punkt ingen möjlighet numera att spåra och därmed stoppa osterila piratkopierade kontaktlinser.

Markant ökning av rapporterade incidenter

Optikerförbundet har per sista oktober kännedom om sex incidenter rapporterade de första tio månaderna och att tre ytterligare är kända och på väg i början av november. Det ska jämföras med totalt fem rapporterade incidenter med kontaktlinser för hela året 2010. Vi ser mycket allvarligt på denna nu kända fördubbling samt att ökningen av rapporterade incidenter kommer så snabbt, då det är känt att incidenter kommer långsamt och med viss fördröjning vid fel hantering av kontaktlinser.

Kontaktlinser kräver kunskap av användaren för säkert bärande

Det är viktigt att påpeka att kontaktlinser i sig inte är farliga utan det är bristen på kunskap att sköta dem som gör att problem uppstår. En del personer är dessutom direkt olämpliga

att använda kontaktlinser till följd av hälsostatus eller ögonens beskaffenhet. Det är inget man genom lekmannamässig självkontroll kan se i en badrumsspegel, utan kräver både kunskapsbedömning och undersökningsinstrument i varierande utsträckning.

Tyvärr tänker inte alla på det utan kan med nya Patientsäkerhetslagens formulering köpa sina linser på Internet, eller t.o.m. på macken eller i mataffären numera. De som jobbar där och inte är legitimerade hälso- och sjukvårdspersoner kan därför sälja vad som helst till vem som helst utan att bry sig om i fall bärarens ögon tål linser. Till och med barn under åtta år kan med nya Patientsäkerhetslagen som stöd köpa kontaktlinser av icke legitimerad personal utan någon som helst kontroll av ögonen.

Tills vidare uppmanar vi alla leg optiker att följa Optikerförbundets rekommendation och arbeta i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Med andra ord precis som tidigare. Detsamma gäller all personal med legitimation som hälso- och sjukvårdsperson.

Paul Folkesson

Ordförande Optikerförbundet

Anders Behndig

Ordförande Ögonläkarföreningen

Allt handlar om läsplattor

***Closing the Gap* är en organisation grundad 1983 som fokuserar på att överbygga klyftan mellan människa och teknik, med fokus på de pedagogiska aspekterna.**

Den startades av två föräldrar med en döv son. Organisationen är aktiv, ger ut en tidning, samlar information på sin webbplats www.closingthegap.org samt arrangerar varje år en stor konferens i Minneapolis.

Här möts arbetsterapeuter, pedagoger, professorer, forskare, föräldrar, brukare med flera för att ta del av ”best practice”, ny teknik, nya produkter och framför allt – vad man kan göra med dem och hur de kan användas i det dagliga livets olika situationer för personer med olika funktionsnedsättningar. Allt är välorganiserat och Amerikaner är generellt värtaliga och duktiga föreläsare, vilket gör det enkelt att förstå innehållet i presentationerna, även när föreläsningarna går in på mer på djupet. Tekniken fungerar klanderfritt i föreläsningssalarna, högtalarna låter bra, alla får handouts till föreläsningarna och hänvisningar till var presentationerna finns att hämta på nätet. Åhörarna kommer mestadels från olika stater i USA men andra länder är också representerade bland deltagarna. Vi är ett fåtal här

Jan Latzke från Closing the Gap t.v. och artikelförfattaren Lena Söderberg t.h.

från Sverige också. Att detta är ett högteknologiskt samhälle märks inte minst på att uppskattningsvis 80 % av konferensdeltagarna för anteckningar på sina iPads!

It's all about iPhone, iPad, iTunes, iCloud...

Vi står inför ett paradigmskifte när det gäller ny teknik. Användningsområdena går i varandra – dator, telefon, surf/läsplattor. Det är inte lätt att veta vad man ska ha den ena eller den andra till. Finns någon nytta med en läsplatta, till exempel iPad om du redan har en nätt bärbar dator? Vad ska du med iPaden till om du kan göra samma saker på din PC eller Mac? Utvecklingen av surf/läsplattor går i rasande fart. Plötsligt har vi fått tillgång till en helt ny typ av dator – med pekskärm och smarta gränssnitt.

Så vad är egentligen en surf/läsplatta? Mest av allt liknar den en smartphone med stor skärm, men tanken är inte att du ska ringa med den. Framför allt är den till för att surfa, skicka mail, läsa e-böcker, lyssna på musik, pedagogiska program, använda olika applikationer, kolla filmer och spela spel. Det finns olika märken, men i USA är iPad störst med mängder av användbara applikationer (småprogram). Beroende på märke finns plattor från 1 500 – 7 000 SEK.

Surf/läsplatta är inte för alla men för många kan det vara ett smart komplement till antingen en lätt bärbar dator eller en ”smartphone”. En av de stora fördelarna med iPad är att den har inbyggt tal och förstoring, stöd för punktdisplay samt kan kompletteras med tangentbord;

allt detta gör att den med fördel kan användas av personer med nedsatt syn och den är ett "kostnadseffektivt" alternativ till andra hjälpmedel. Skärmen har god kontrast och man kan göra individuella inställningar som underlättar. Det finns också småprogram som kan utföra smarta saker t ex scanna in OCR nummer, scanna text och läsa upp, ge tillgång till dagstidning, digitalt förstoringsglas, dikteringsfunktion mm. Listan kan göras hur lång som helst och det är bara fantasin och kunskapen att hitta bland alla applikationer som begränsar.

I USA har 94 % av hushållen tillgång till dator. Det vill säga att de flesta har datavana och många har en iPad eller andra typer av surf/läsplattor. Många elever med funktionsnedsättning kan ha stor nytta av denna typ av kommunikationshjälpmedel. En av de stora fördelarna är att den är "hipp" och lärarna upplever att den kan bidra till att minska klyftan mellan elever med och utan funktionsnedsättning. Erfarenheter från skolor i USA där iPad ofta används som verktyg inom specialpedagogiken, visar på fördelarna att den gör utbildning rolig, är relativt billig, har inbyggda hjälpmedel, är enkel att använda direkt och att många applikationer är gratis..

Så styr du VoiceOver och Zoom

När du har talet eller förstoring igång på din iPad använder du andra kommandon för att styra. När du flyttar fingret över

Ovan: Två deltagare, Cathy Kingeter från Origin Instruments och specialpedagog Eric Salliers, San Diego
Nedan: Ipadskyddet Gripcase

skärmen så aktiveras talet och säger det som finns "under" fingret. Dubbeltryck var som helst på skärmen så markerar du. Ändra inställningar genom att stryka på skärmen exempelvis för att öka eller minska talets hastighet. För att scrolla använd 3 fingrar och svep över skärmen. Det går att göra en inställning så att du snabbare kan växla mellan att starta/stänga talet eller förstoring genom att "trippelklicka" på

hemknappen. Gå in under inställningar, allmänt, hjälpmedel. Styr förstoring på/av tillfälligt och flytta runt förstoringfönstret genom att dubbeltrycka respektive svepa med tre fingrar på skärmen.

Smarta tips

Du kan förhindra att applikationer raderas via inställningar, vilket kan vara bra – särskilt om du köpt dem. Man kan flytta appar mellan varandra

Ovan: Mark Coppin, Assistive Technology Director at Anne Carlsen Center, Jamestown, ND, superb föreläsare!

Nedan: Stig Andersson, Frida Carlsson och Berit Engberg, från Spsm, glada deltagare.

och lägga dem i olika kategorier för att organisera skrivbordet och lättare hitta dem. Och du kan alltid koppla upp dig mot datorn och återställa din grundinställning. Du kan lägga in ett lösenord så att bara du kan komma åt din iPad – ställ in i inställningar, begränsningar.

När det gäller att rekommendera applikationer kan man lätt känna sig lite vilse. En del

känner säkert till många och en del har aldrig använt en ”app”. Det tillkommer tusentals nya appar – varje dag!

Några exempel – de flesta kostnadsfria:

– “Audio note” Spela in en föreläsning och skriv samtidigt in olika bokmärken ex början, mitten, slutet, viktigt, att komma ihåg osv. för att enkelt kunna flytta dig i texten sedan.

– ”Read 2 go” Läsprogram för att läsa böcker som möjliggör nedladdning från ”Bookshare” USA. Böckerna packas upp åt dig och du kan börja läsa/lyssna.

– ”Accessible reader” öppnar boken där du lämnade den. Synkroniserad läsning så att du kan följa texten på skärmen. Du kan ändra färg, storlek på text (12-70 punkter) och tal. Programmet radbryter och gör texten mycket läsvänlig.

– ”dragon go” eller ”dragon serach” hjälper den som inte kan skriva själv att ex googla

– ”math bingo” ett matteprogram som är bra för barn

– ”Draw with stars” för synsvaga barn som kan träna/leka

orsak verkan. Sjärnor i olika färger flyger över skärmen och du kan leka med dem.

– ”Toca Boca hairstudio” lek med olika frisyrer

– ”Toca Boca doctor” lek doktor

– ”Clean screen” – kolla vad som händer!

– ”Hairy Maclary” – en bok med rolig text och fina bilder Hairy Maclary

För att hitta fler applikationer för specialpedagogik googla på ex ”iPhone apps for special education”, “ iPad apps for special education”. På exempelvis www.scribd.com kan du hitta massor av intressanta appar att testa.

Lena Söderberg
Af Rehab

Internationell inkludering i skolan

Warszawa universitet anordnade den 3:e internationella konferensen Education for all den 29 juni – 1 juli 2011.

Det var ca 160 deltagare varav ett 70-tal kom från andra länder i Europa, Australien, Amerika, Afrika och Asien. Det var 60 föreläsare varav 40 kom från andra länder än Polen; t.ex. Italien, Litauen, Portugal, Egypten, Indien, Luxemburg och Turkiet. Merparten av deltagarna representerade olika universitet och utbildningsanordnare, som arbetar med studenter och elever med funktionsnedsättningar. Ett antal organisationer fanns också på plats.

Syftet med konferensen var att belysa olika aspekter av inkluderande undervisning för barn och elever med funktionsnedsättning. Konferensen erbjöd deltagarna möjligheter att skaffa ny kunskap och att dela med sig av sina erfarenheter. Genom att visa på goda exempel på hur stöd till barn och elever, deras familjer och personal i skolor och universitet kan organiseras kan processen mot en inkluderande undervisning föras framåt i de olika länderna. Konferensen innehöll föreläsningar, workshops och en utställning. Konferensen hade tre teman;

- Stöd till pedagoger och hur man kan organisera stöd till elever med funktionsnedsättning inom ramen för inkluderande pedagogik

- Implementering av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, verklighet eller fantasi?

- IT och stödjande teknologi i högre utbildning

Konferensens inlednings- talare hade alla rätten till utbildning på lika villkor som utgångspunkt för sina anföranden. En inkluderande undervisning innebär stora utmaningar för skolor. Vikten av att föräldrar är med i planeringsprocessen betonades. Ett bra stödsystem för lärare är en förutsättning för en lyckad inkluderande undervisning. Intresseorganisationerna spelar roll som påtryckare i processen mot målet med en likvärdig utbildning för alla. Inkluderande undervisning i vanliga skolor kontra undervisning i specialskolor tog bland andra Lord Low of Dalston upp. Lord Low är ordförande i European Blind Union, EBU, och i International Council for Education of People with Visual Impairment, ICEVI.

Vid Warszawa universitet studerar totalt 15 000 studenter och av dessa har över 1 000 studenter en funktionsnedsättning. År 1996 startade universitetet ett särskilt kontor som har till uppgift att ge stöd till studenter som har en funktionsnedsättning. Det kan till exempel handla om att få tillgång till anpassat studiematerial, anpassade prov, kunna hyra utrustning

gratis och att det finns anpassad utrustning i en datacentral. Kontoret kan erbjuda kurs i orientering och förflyttning, en egen stor buss för transport och de bidra till en anpassad miljö.

Stöd till lärare med flera i skolan

Anna Florek och Greta Debinska från en integrerad förskola i Warszawa talade om vikten av att föräldrar och lärare samarbetar för att barn med funktionsnedsättningar ska kunna inkluderas smidigt i verksamheten. Allt för mycket fokus hamnar på läraren, som ofta ensam ska ansvara för att barnet är inkluderad i verksamheten vid förskolan eller skolan. I deras förskola tar de in föräldrarna i processen och etablerar ett partnerskap med dem. Läraren kan berätta om vilka förväntningar som finns på föräldrarna och föräldrarna kan berätta om sina förväntningar på förskolan. Partnerskapet underlättar lärarens möjlighet att förstå barnets behov och det gör det enklare att få föräldrarna med sig när insatser behöver sättas in. Läraren behöver ta hjälp av externa specialister som stöd till barnet när det börjar i förskolan och som stöd till gruppen.

Processen mot inkluderande undervisning pågår i Polen, men det finns många synpunkter på inkludering. De som är tveksamma hävdar att de vanliga skolorna inte är förberedda på att ta emot elever med funktionsned-

sättning. Lärarna saknar erfarenhet och metoder. Det saknas pengar till utrustning och material. De extra pengar som kan finnas för barnens stödbehov används ofta till andra saker i kommunen. Universitetet i Warszawa har utarbetat en webbsida, www.abcd.edu.pl som stöd för lärare, studenter och föräldrar. På webbsidan finns artiklar om hur klassrum kan utformas, metoder för lärare, kompenserande teknologi, utrustning och information om rättigheter.

Annica Winberg från Resurscenter Syn Stockholm inom Specialpedagogiska skolmyndigheten förläste om framgångsfaktorer för inkludering av punktskriftsläsande elever i klassrummet. Hon beskrev resultat från studien Att delta på lika villkor? – den punktskriftsläsande elevens möjligheter till delaktighet i klassrummet.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Katerina Samalov från Karlsuniversitetet i Prag beskrev det stöd universitetet erbjuder studenter med funktionsnedsättning. Antalet studenter med funktionsnedsättning ökar successivt. Hon betonade betydelsen av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning när det gäller tillgång till högre utbildning. Vid universitetet finns ett kontor som erbjuder stöd och det finns även kontaktpersoner vid fakulteterna. Enligt Arthur Limbach-Reich från Universitetet i Luxemburg har Luxemburg signerat konventionen, men ännu inte ratificerat den. I

Luxemburg har de uppmärksammat problemet med att studenter inte vill berätta att de har en funktionsnedsättning eftersom de inte vill få ett lättare prov än de övriga. I Polen startade en ratificeringsprocess i maj i år. Jacek Zadrozny från Institutet för Regional Utveckling, som har analyserat hur konventionen och landets lagar överensstämmer, har hittat flera områden i lagen som diskriminerar personer med funktionsnedsättning bland annat inom utbildningsområdet. Polen har fortfarande en mycket hög andel specialskolor och en anledning till det kan vara att landet har ett finansieringssystem som gör det mer fördelaktigt med specialskolor än med inkluderande undervisning. Edyta Widawska från Jan Dlugosz Universitetet i Polen talade om att förändringarna i Polen tar tid och att de fortfarande använder uttrycket ”en funktionshindrad person” istället för ”en person som har en funktionsnedsättning”. Hon uppmanade deltagarna att använda klagomekanismen när det gäller FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Hon betonade också risken med att om barn inte får bra stöd i vanliga skolor så kommer efterfrågan på specialskolor att öka. Ska situationen fungera väl för barn och elever med funktionsnedsättning måste hela skolan vara involverad.

Tillgång till anpassat material och läromedel

Flera av föreläsarna berörde vikten av att barn tidigt lär sig att tolka taktilt material som

bilder och kartor. Boguslaw Marek och Magdalena Szubielska från Johannes Paulus II Katolska Universitetet i Lublin förläste kring vikten av att kunna tolka taktilt material som ett stöd i undervisningen. Föreläsarna menade att taktilt material tidigare har underskattats i undervisningen. Faktorer som påverkar förmågan att tolka till exempel taktila bilder är ålder, vilken synnedsättning barnet har och den kognitiva utvecklingen.

Vid en genomförd undersökning bland skolbarn ville man ta reda på hur dessa faktorer påverkar förmågan till tolkning. De fann stora individuella skillnader mellan barnen. De ska använda resultaten till att utarbeta ett test för att diagnostisera förmåga att tolka taktila bilder. De föreslår vidare att det ska utarbetas barnorienterade standards vid design av taktila bilder. Ett seende barn och ett barn som inte ser uppfattar en avbild av ett bord på olika sätt. Boguslaw Marek har därför utvecklat material som ska underlätta för barnen att förstå olika former som representerar verkliga saker. Mer information om hans utbildningsmaterial finns www.hungryfingers.com.

Joanna Witczak-Nowotna från CEDUNIS Stiftelse i Warszawa beskrev hur de arbetar med att göra taktila kartor så väl anpassade som möjligt för eleverna. Idag är det viktigt att kunna förstå kartor eftersom de används i fler ämnen än i geografi. Hon menade att det behövs standards för taktila kartor. Piotr Brzoza från Schlesiska Tekniska Universitetet i Polen belyste problematiken med att använda

Mountbatten brailler

filer från förlag eftersom det krävs stora anpassningar innan de är tillgängliga. Det är viktigt med ett samarbete med förlagen för att komma fram till standards. Malgorzata Paplinska från Specialutbildningsakademien i Warszawa lyfte också behovet av att barn möter det taktila som en förberedelse inför att lära sig punktskrift. Hon ansåg att det nu finns en större medvetenhet idag om vikten av att kunna tolka taktila bilder. Dock menade hon att barn i vanliga skolor inte möter taktila grafer i undervisningen.

Tillgång till anpassade läromedel berörde Thomas Kahlisch och Dobroszka Juli från Tyska Centralbiblioteket för Blinda. De samarbetar med förlag för att på så sätt få fram nya metoder och verktyg för snabbare och bättre anpassning av material till elever. Patricia Fraser från Harpo Sp i Poznan föreläste kring punktskrift och barns kognitiva utveckling. Hon framhöll vikten av att barnen lär sig punktskrift på papper för att sedan förstå det digitala systemet. Hon beskrev fördelarna med en Mountbatten Brailler i förhållande till en Perkinsmaskin. En Mountbatten Brailler är en elektronisk punktskrivare för barn mellan 3 och 8 år. Med en Mountbatten får barnen feedback genom att den är kopplad till ljud och när de trycker ner tangenten för a låter det a. Barnens kognitiva förmåga utvecklas och deras nyfikenhet på att lära mer växer snabbare än med en Perkinsmaskin. Det går att suddas och rätta på den.

När barnet blir äldre kan den kopplas till en skärm så att barnet kan arbeta med en jämnårig kamrat och därmed ökar delaktigheten. Läraren kan se vad barnet har skrivit. (www.mountbattenbrailler.com)

Under konferensen fanns också en utställning med hjälpmedel, utrustning, taktila kartor och ljudstyrt spel. Flera av utställarna visade produkter för personer med synnedsättning. Typhlography Studio som visade taktila stadskartor förpackade i en kartong.

I de avslutande föreläsningarna talade Richard Rieser styrelseledamot i European Disability Forum, EDF, England om de utmaningar som finns med att implementera artikel 24 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Han tryckte särskilt på att intresseorganisationerna är viktiga i arbetet med att artikel 24 ska bli verklighet för alla barn med funktionsnedsättning. Han uppmanade alla till dela med sig av goda exempel och nämnde här Annica

Winbergs föreläsning. Visa på förebilder och positiva bilder av personer med funktionsnedsättning. Barn med funktionsnedsättningar är osynliga i media om det inte handlar om deras funktionsnedsättning. Det behövs verktyglådor för pedagoger som stöd i arbetet med inkluderande undervisning. Det är viktigt att ha en kan-göra-attityd till barn med funktionsnedsättning. Ett starkt ledarskap i skolan och effektiva personalutbildningar behövs. Skolan måste använda experter utanför skolan. Han varnade för att frågan om kostnader och prioriteringar kan dyka upp idag med tanke på de ekonomiska kriserna som avlöser varandra.

Pawel Wdowik från Warszawa Universitet, kontoret som ger stöd till studenter med funktionsnedsättning avslutade årets konferens med att bjuda in till nästa konferens Education for all som äger rum i september 2013.

Cecilia Ekstrand
Synskadades Riksförbund

Punktskriften på frammarsch

World Congress Braille 21 Innovations in Braille in the 21st Century, 27-30 September 2011, Leipzig

”Eat- drink and network” var uppmaningen till alal deltagare på “World Congress Braille 21” där 400 deltagare från hela världen samlades på det delvis nybyggda universitetet i Leipzig för att dela erfarenheter och ta del av nya innovativa möjligheter för punktskrift och för punktskriftläsande.

Välkomsttalen hölls av några celebra personer inom punktskriftsvärlden och den glade borgmästaren i Leipzig som hälsade oss alla välkomna och berättade om Leipzig och dess historia. Vi fick veta att Universitetet är bland de äldsta i Tyskland och att man varje år från och med 1989 firar murens fall. De kända kompositörer som haft sin hemvist kortare eller längre tider i Leipzig är Bach, Mendelsson, Wagner, Grieg och i Leipzig finns det största internationella biblioteket för punktskrift.

Presidenten i World Blind Union, Maryanne Diamond (Vision Australia) berättade att det finns 285 miljoner människor i världen med svår synnedsättning eller blindhet och de finns representerade i 190 medlemsländer.

Renate Reymann, president för Deutscher Blinden- und

Sehbehindertenverband i Tyskland, menade i sitt inledningstal att punktskriften är på framåt marsch.

Jo Dixon från USA delade sedan med sig av sina erfarenheter av punktskriftens utvecklingen under de senaste 50 åren och hon delade med sig om sin uppväxt i Florida på 50- 60 talet och sin väg mot arbete. Vi fick också veta att alla barn i NYC som är blinda blir utrustade med en Ipad och en punktskriftsskärm och därigenom får de sina böcker. Hon undrade om det är samma sak som att få en riktig bok med riktigt papper? Elektroniska media ger reducerade kostnader för personer som läser punktskrift men trots all teknik så behövs punktskrift på olika sätt och hon menade att man bör fokusera på vad punktskrift är bäst för.

Konferensen bjöd på ett stort smörgåsbord av presentationer av möjligheter för punktskriften och utställningar från världens alla hörn visade innovativa och intressanta möjligheter för punktskriften. Nya tekniker presenterades, bl a hur man läser med Daisy och punktskriftsdisplay, med styrplattor och interaktiva spel på dator, hur man kan stimulera punktskriftsläsning med ljud, som konstupplevelse och mycket, mycket mera.

Under dagarna insåg man att många utmaningar finns för

punktskriften i en mer och mer auditiv och visuell värld. Men det var fantastiskt att upptäcka hur man runt om i världen arbetar man med att hitta just nya möjligheter för punktskriften. Presentationer från flera länder visade hur man på olika sätt stimulerar punktskriftsläsning med att göra texter, böcker och bibliotek mer tillgängliga och hur man på olika sätt försöker motivera till läsning med punktskrift.

I inledningen av kongressen talade Renate Rayman som är president för Fed of the blind and particularly sighted i Tyskland, om punktskriften på framåt marsch och som trots all ny teknik är det viktigaste instrumentet för blinda för kommunikation, information och delaktighet.

”The more things change, the more things stay the same”

Punktskrift som konstupplevelse

Det var 80 olika presentationer som gjordes under dagarna och här är några av alla presentationer som fanns med i det digra programmet.

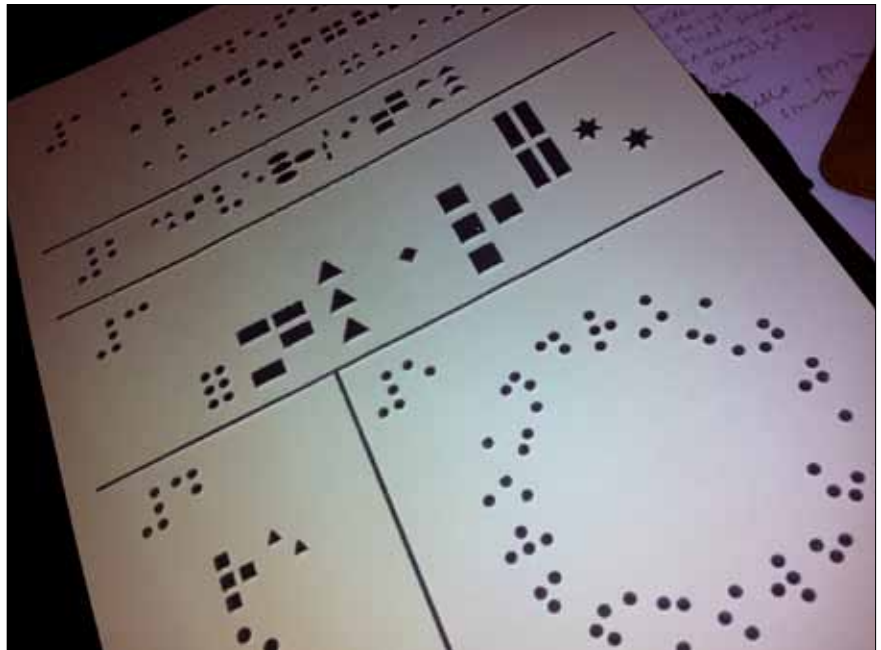
En något ovanlig men intressant presentation gjorde den grafiska designern Thierry Winjberg som har utforskat de typografiska möjligheterna för punktskrift och menar att vanlig svartskrift kan man göra inbjudande genom olika grafiska element såsom typsenn, storlek,

färg och detta gör man för att uttrycka känslor. Punktskriften å andra sidan har en brist på känslouttryck och därför har han utforskat hur man gör Braille mer känslomässig med olika komponenter som triggar igång känslor. Han vill kalla den vanliga punktskriften punktskrift_regular.

Genom att vrida och vända, förändra formen på prickarna, storleken, använda ljusprickar eller stora storlekar som kan upplevas med hela kroppen, så kan man få en mer känslomässig upplevelse av punktskriften. Han har bland annat byggt celler med ljus, hundar, bilar och mycket mera. Detta sätt att experimentera med punktskriftens grafiska uttryck genom taktila upplevelser som stäcker sig utanför fingertopparna skapar definitivt nyfikenhet för punktskriften.

Även Gregor Strutz är en grafisk designer som blivit intresserad av universell design och punktskrift. Han berättade om att i Tyskland talar man om tillgänglig design för alla och detta betyder ett steg iväg från rehabiliterande design mot en mer inkluderande design.

”Design for all” är det universella tillvägagångssätt för att orientera mot användarnas behov och inkludering. Det handlar om att gå ifrån att punktskrift är en exklusiv kod som utestänger seende, mot att alla ska få möta punktskrift. Inkluderande design får mer acceptans om vi hittar sätt att inkludera punktskrift i vardagen. Han menar att inkluderande design kombinerar behoven hos

seende och blinda. Han har bland annat varit med och tagit fram en bok som alla kan läsa, med text, foton med punktskrift, tydliga konstnärliga bilder, en ljud-cd som heter ”Andere Augen”

Barnböcker

Marion Ripley, bibliotekarie på ”Childrens Library” i England

berättade om de svårigheter som finns att få svagpresterande punktskriftsläsare att läsa mera böcker.

Hon blev nyfiken på varför så många elever har svårigheter att lära sig punktskrift och menade att det kan bero på att 70 % har flera svårigheter och skulle också haft svårt att lära sig läsa på svartskrift. Faktorer

som kan påverka är att eleven har ADHD, hörselnedsättning, är för tidigt födda eller en mix av olika svårigheter. En del kan ha svårt att få hjälp i hemmet och svårt att få föräldrarna att lära sig punktskrift. Många elever känner inte till någon annan som läser punktskrift och i skolan finns det knappt någon tid att lära ut punktskrift. Förr, när elever gick i specialskola, så ägnades mycket tid åt att lära sig läsa punktskrift. Nu ska den läs och skrivinläringen hinnas med under den vanliga skoldagen i klassrummet. Många lärare möter sällan, eller aldrig, en punktskriftsläsande elev i sin klass. Motivationen att träna på punktskrift blir lägre på grund av att det finns talböcker. Man blir också ifrågasatt och har svårt att förklara varför eleven måste lära sig att läsa punktskrift.

Ripley startade ”Childrens library” 1986 med några böcker och biblioteket har nu vuxit till 13 000 titlar med böcker på både punktskrift och svartskrift. Detta för ett mer inkluderade förhållningssätt mellan elever-elever, elever- lärare och elever-föräldrar. Det hon också har upptäckt är att det är viktigt att producera böcker för olika behov så som böcker som är roliga, upprepande, varje dag-historier, tonårslitteratur och så vidare.

Elena Gastón från ONCE i Spanien presenterade hur man med dator kan stimulera läs och skrivinläringen. Läskunnighet startar mycket tidigare än den formella inläringen i skolan

därför bör man börja så fort som möjligt, precis som seende barn får möjlighet till. Man behöver inte vänta med att använda teknik tills barnet lärt sig läsa och skriva eftersom motivationen brukar vara hög hos små barn att använda teknik. Teknik tillåter personliga anpassningar och ger möjlighet att dela material med andra. Elena har använt brailledisplay och grafiska tabletter som hon kopplat till dator, en styrplatta att använda tillsammans med olika överlägg som interagerar med datorn. Att använda teknik i inlärningsmiljö ger lekfulla aktiviteter och möjlighet att göra samma övningar som de andra i klassen menar Elena.

Lite taktila barnböcker

Catarina Hägg
Projektledare SPSM

Vad du får beror på var du bor

Jag har skrivit om både det ena och det andra i tidningen men inte fått till någon diskussion förrän jag skrev om begrepps-förvirringen när det gäller klassifikation av synnedsättning.

Kristina Bränd Persson, Soci- alstyrelsen svarade i förra num- ret att det inte är några problem så länge man använder klassifi- ceringen som det är tänkt, nämligen till statistik.

Jag vill påstå att det är då det uppstår verkliga problem. Vi kan inte ha olika definitioner i olika sammanhang. Statistiken lever inte ett eget liv, den byg- ger på resultat ur verksamheten, ett kvitto på vad som gjorts. Man kan inte ha olika språkbruk när det gäller definition i var- dagen jämfört med när man ska lämna statistikuppgifter för då vet vi inte vad vi rapporterar och det är då vi hamnar i ”äpp- len och päron i samma korg”.

Inte mycket här i världen är rättvist. Det gäller inte minst inom synrehabiliteringens om- råde. Var du bor spelar stor roll för vilka insatser du får både vad gäller utbud och kostnader. Jag ser med spänning fram emot att ta del av resultatet av den kartläggning av hab/rehabinsat- ser för personer med synnedsät- ning som genomförts av Vera Gustafsson på Socialstyrelsen. Jag förväntar mig inte att olik- heterna kommer att försvinna i och med utredningen men vi kommer åtminstone att veta att vi gör olika.

Jag har listat några exempel på sådant som jag redan idag vet skiljer sig mellan olika landsting.

- **Besöksavgifter.** Betala för första besöket medan besök för träning och uppföljning är kost- nadsfritt eller avgift på alla besök? De som förespråkar det förstnämnda menar att det är tillräckligt svårt att motivera till träningsbesök utan att det dess- utom ska kosta pengar medan den andra sidan menar att det som kostar blir mera värdesatt.

- **Avgift för utlämnade hjälp- medel.** Här finns hur många varianter som helst! Avgift på varje hjälpmedel, avgift på dyra hjälpmedel, hyra/leasing, hög- kostnadsskydd eller kostnads- fritt? Det förekommer att LÄS- TV- användare får betala en fortlöpande hyra som innebär att det hade blivit billigare för dem att köpa systemet rakt av!

- **Ta med hjälpmedel vid flytt till annat landsting.** Vissa måste lämna allt och börja om på nya stället medan andra tar med det de har nytta av. Regler- na för överköp varierar också.

- **Datahjälpmedel, oriente- ringshjälpmedel och anpass- ningar till telefon.** Är datorn ett hjälpmedel i sig eller är det endast anpassningarna som räknas dit? Grundläggande datakunskap – är det syncentral- ernas ansvar? Kan man få en Trekker Breeze även om man aldrig går ut på egen hand? Den nya tekniken med Ipad, Iphone och allt vad det heter – inte

hjälpmedel men får man hjälp att komma igång?

- **Glasögon och kontaktlinser.** På vissa ställen räknas glasögon som hjälpmedel till syncentral- ens kundkrets även när det handlar om ”vanliga” avstånds- och närcorrekationer. Andra har en egenavgift som är samma oavsett vad glasögonen kostar. Den vanligaste varianten är nog att det bara är specialglasögon och stark näroptik som är klas- sat som hjälpmedel. Kontakt- linsanvändare får ofta sina lin- ser kostnadsfritt vid diagnosen keratokonus men det varierar hur bra man får se med glas- ögon för att vara berättigad. Gräns vid 0,3 eller 0,5 eller mera flytande att ”linser ska ge en märkbar bättring jämfört med glasögon” förekommer.

Brukare som varit på synkurs och träffat likasinnade från andra landsting påpekar ofta att ”där får de minsann både dato- rer och glasögon”. Jag är för- vänad att inte brukarorganisa- tionen reagerat på dessa olik- heter för länge sedan. Veras kartläggning kanske kan leda till att vi försöker skapa mera likartade förutsättningar inom synrehabiliteringen i landet.

Gun Olsson
SC-chef och synpedagog i Kalmar

Föreningen för Synrehabilitering FFS och
Svenska RP-föreningen inbjuder till en
föreläsningdag

”Att leva med RP”

Stockholm 20 mars 2012

i samband med dagen håller FFS sitt årsmöte

Lokal meddelas senare.

Dagen är kostnadsfri för FFS- och RP-föreningens medlemmar.

Medlemskap i FFS kostar 250:-. Se hemsidan www.ffss.se för detaljer.

Var och en ombesörjer egen lunch. Restauranger finns i närheten.

Anmälan senast 29 februari 2012 genom att maila till: kansli@ffss.se (begränsat antal platser)

Preliminärt program:

8.30 Inledning

8.45 Medicinsk föreläsning inom området. Föreläsare meddelas senare

9.30 Kaffe

10.00 Medicinsk föreläsning forts.

11.00 Att leva med RP. Föreläsare: Anita Andersson

12.00 Lunch

13.15 Att leva med RP. Föreläsare: Anita Andersson

14.00 Att ha RP och göra yrkeskarriär

15.15 Ledarhundsprojektet Föreläsare: Sofia Thorildsdotter m.fl.

16.00-16.45 FFS-årsmöte

Varmt välkomna!

Svenska RP-föreningen

Söker bot mot ögonsjukdomen Retinitis Pigmentosa

Resurscenter syn informerar om föräldrakurser

Resurscenter syn i Stockholm och Örebro erbjuder utbildning för föräldrar som har ett barn med synnedsättning. Utbildningen sker i kursform på resurscentret. Specialutformade utbildningar på hemorten kan också arrangeras.

Se vidare www.spsm.se/foraldrar/syn

Aktuellt under våren 2012

Barn med synnedsättning, 0-5 år

21–23 februari 2012

Anmälan: Anmälan sker löpande under året. Plats: Resurscenter syn, Stockholm

Innehåll: Aspekter på att utvecklas med synnedsättning

Att upptäcka världen med andra sinnen

Bilder och blidtolkning

Lek och samspel

Samhällets stödinsatser

Självständighet: ADL, orientering och mobility

Barn med måttlig – svår synnedsättning 7-12 år

13–14 mars 2012

Anmälan: Senast 31 januari 2012 Plats: Resurscenter syn, Stockholm

Innehåll: Seendet och synen

Studieteknik och skolarbete

Aspekter på att utvecklas med synnedsättning

Samspel, kommunikation och delaktighet

Samhällets stödinsatser

Barn med svår synnedsättning/blindhet, 3-5 år

8–11 maj 2012 samt 29 maj – 1 juni 2012

Anmälan: Senast 27 mars respektive 17 april 2012. Plats: Resurscenter syn, Stockholm

Innehåll: Att läsa på olika sätt – svartskrift och/eller punktskrift

Bilder och bildtolkning

Kropps- och rumsuppfattning

Lek- och samspel

Självständighet: ADL, orientering och mobility

Samhällets stödinsatser

Alla kurser är kostnadsfria och ersättning utgår för resekostnader. Föräldrarna betalar en mindre avgift för mat och logi.

Ytterligare information: Annica Winberg, Åsa Karlsson Lundqvist Rc, 010-473 50 00

Den har redan hjälpt många att se. Nu har den börjat tala!

MagniLink Vision Text To Speech

MagniLink Vision, läskameran som vunnit pris för sin design*, har nu försetts med talfunktion. Du växlar enkelt mellan CCTV-läge och uppläsning. På så sätt får du det bästa av två världar i en och

samma produkt, som kraftfullt underlättar din vardag! Talfunktionen ökar både din läshastighet och uthållighet. Se gärna vår presentationsfilm på www.lvi.se, eller ring oss för att få mer information.

*MagniLink Vision tilldelades år 2011 designpriset RedDot Design Award.

LVI är en av världens ledande tillverkare av synhjälpmedel. Vi finns representerade över hela landet. All utveckling och tillverkning sker i Växjö.

Kontakta oss idag! 0470-72 77 00 info@lvi.se www.lvi.se

Kalendern

8 - 10 februari

International Workshop on Digitization and E-Inclusion in Mathematics and Science, Tokyo (Japan)
www.gaea.jcn.nihon-u.ac.jp/deims12/

13 - 17 februari

IMC 14, International Mobility Conference, Palmerston North (Nya Zeeland)
www.imc14.com

27 februari - 3 mars

CSUN, 27th Annual International Technology & Persons with Disabilities Conference, San Diego (USA)
lanyrd.com/2012/csun/

29 - 30 mars

4th European Conference on Psychology and Visual Impairment (ECPVI), Heidelberg (Tyskland)
www.weiterbildung-ph.de/content/tagungen/4th_ecpvi/index_ger.html

17 - 19 april

HAB2012 - 13:e forsknings- och utvecklingskonferensen, Örebro
www.orebroll.se/orebrokonferensen

21 - 23 maj

Nordisk Kongress i Synspedagogikk, Kolding (Danmark)
www.syndanmark.dk/nordisk_kongres

11 - 13 juli

13th International Conference on Computers Helping People with Special Needs (ICCHP), Linz (Österrike)
www.icchp.org

Oktober

30th Annual Closing the Gap Conference, Minneapolis (USA)

10 - 11 november

World Blind Union (WBU) Diversity Forum, Bangkok (Thailand)
www.worldblindunion.org

12 - 16 november

World Blind Union (WBU) General Assembly, Bangkok (Thailand)
www.worldblindunion.org

15 - 18 november

International Council for Education of People with Visual Impairment (ICEVI), Meetings and General Assembly, Bangkok (Thailand)
www.icevi.org

2013

23 - 25 maj

24th Annual meeting with European Academy of Childhood Disability (EACD), Istanbul (Turkey)